

PERSPECTIVES OF TAX HAVENS

Igor Mirjanić

Faculty of Law University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, mirjanicigor@gmail.com

Abstract: Tax havens are a global phenomenon inseparable from illicit financial flows and illegal tax evasion, that has been developing intensively over the past few decades. This phenomenon is getting more important, both in terms of the number of tax havens and the amount of money concealed through them. Their existence shows that the world's tax systems are malfunctioning and that tax reform is needed. The goal of the reform should be defined as stopping competition between countries in lowering tax rates, the so-called race to the bottom, with the big problem being the fact that a significant amount of money has been extracted from legal financial flows and investments. The success of tax reform depends on how committed the most influential developed countries are going to be to combating aggressive tax evasion and shifting profits to low-tax jurisdictions, with multinational corporations expected to try to challenge the application of unfavorable tax regulations. An additional impetus for tax reform is that the economic crisis of 2008 and the crisis caused by the coronavirus pandemic showed the sensitivity and fragility of the world economy.

In this paper, tax havens are conceptually defined from the point of view of financial law, and their characteristics and types are presented. The paper also points out the harmful consequences of non-payment of taxes, concealment of income and money laundering and the negative impact of this phenomenon on social and economic development, and the respect of fundamental human rights. The paper analyzes the documents of the most important global factors (G20, OECD and the European Union) that support the reform of the tax system directed against tax havens.

Keywords: tax haven, offshore business, tax evasion, money laundering, tax reform

PERSPEKTIVE PORESKIH OAZA

Igor Mirjanić

Faculty of Law University of Banja Luka, mirjanicigor@gmail.com

Apstrakt: Poreske oaze su globalna pojava neodvojiva od nezakonitih finansijskih tokova i nedozvoljene poreske evazije, a koja se intenzivno razvija prethodnih nekoliko decenija. Ova pojava dobija na značaju, kako po broju poreskih oaza, tako i po količini novca koji se preko njih prikriva. Njihovo postojanje pokazuje da poreski sistemi u svijetu loše funkcionišu i da je potrebna poreska reforma. Cilj reforme treba odrediti kao zaustavljanje takmičenja između zemalja u spuštanju poreskih stopa, takozvane trke do dna, pri čemu je veliki problem činjenica da je značajan novac izvučen iz legalnih novčanih tokova i investicija. Uspjeh poreske reforme zavisi od toga koliko će najuticajnije razvijene zemlje biti posvećene suzbijanju agresivnog izbjegavanja plaćanja poreza i prebacivanja profita na jurisdikcije sa niskim porezima, pri čemu se može očekivati da će multinacionalne kompanije pokušati osporiti primjenu po njih nepovoljnih poreskih propisa. Dodatni podstrek za poresku reformu je to što su ekonomska kriza iz 2008. godine i kriza izazvana pandemijom virusa korona pokazale osjetljivost i krhkost svjetske ekonomije. U ovom radu su iz ugla finansijskog prava pojmovno određene poreske oaze i prikazana njihova obilježja i vrste. U radu se ukazuje i na štetne posljedice do kojih dovode neplaćanje poreza, skrivanje prihoda i pranje novca i na negativan uticaj ove pojave na socijalni i ekonomski razvoj, te na poštovanje osnovnih ljudskih prava. U radu su analizirani dokumenti najvažnijih globalnih faktora (G20, OECD i Evropska unija) koji podržavaju reformu poreskog sistema usmjerenu protiv poreskih oaza.

Cljučne riječi: poreska oaza, *offshore* biznis, evazija poreza, pranje novca, poreska reforma

1. UVOD

Poreske oaze kao globalni problem već niz decenija privlače pažnju finansijskih institucija, istraživača i javnosti u raznim državama, pojačanu poslije utvrđivanja pravila na međunarodnom i evropskom nivou važnih za funkcionisanje poreskih oaza. U pitanju su pravila koja utiču i na perspektive poreskih oaza, a zasnivaju se na stvaranju jednakog pristupa prema neplaćanju i izbjegavanju plaćanja poreza, važnosti usklađivanja poreskih pravila, te potrebi transparentnog poreskog okruženja i rješavanja niza poreskih izazova koje donosi digitalizacija privrede. Ipak, bez obzira na povećanu pažnju, u literaturi nedostaju rezultati istraživanja o perspektivama poreskih oaza. U pogledu fenomena poreskih oaza (poreski raj, offshore finansijski centar) u naučnoj javnosti prevladava stav da nepovoljno utiču na poreske sisteme, ekonomski i socijalni razvoj i ostvarivanje osnovnih ljudskih prava.

Države koje funkcionišu kao poreske oaze koriste svoj međunarodni status i suverenitet kao resurs tako što kroz svoj poreski sistem omogućavaju inostranim pravnim i fizičkim licima transfer i skrivanje oporezive imovine i prihoda i izbjegavanje poreskih institucija u državi u kojoj posluju. Neke kompanije i pojedinci fiktivno prikazuju poslovnu aktivnost u poreskoj oazi kako bi izbjegli ili umanjili svoje poreske obaveze ili prikrili dio svoje imovine. Ipak, kompanije mogu u okviru legalnog poslovanja otvoriti sjedište u državi sa nižom poreskom stopom i poslovanje sa društvima registrovanim u poreskoj oazi ne znači uvijek nezakonitu aktivnost. Ako kompanija obavlja ekonomsku aktivnost i ima stvarnu upravu u registrovanom sjedištu u poreskoj oazi, nije u pitanju nezakonito poslovanje. U davanju ocjene da li je u pitanju (ne)zakonito poslovanje polazi se od poznate podjele na legalno (eng. *tax avoidance*) i ilegalno izbjegavanje poreza (eng. *tax evasion*).

Različiti oblici zakonite poreske evazije su korišćenje pravnih praznina, nedorečenosti i nejasnoća u fiskalnim propisima, promjena mjesta boravka ili vrste djelatnosti, davanje dijela prihoda u humanitarne svrhe, zamjena proizvoda i sl., kojima se ne dolazi u sukob sa propisima (Radojičić, 2013). Kod nezakonitog umanjenja poreske obaveze i pranja novca obično postoji veza između transfera profita i ćerki-društava u poreskim oazama. Kompanije sa povezanim društvima u poreskim oazama imaju veću tendenciju pranja novca zasnovanog na trgovini ili izbjegavanju poreza, jer imaju više kanala za prebacivanje profita (Omar & Zolkafil, 2015). Imućni pojedinci i multinacionalne kompanije drže kapital u poreskim oazama obično zbog zaštite od kontrole porijekla sredstava i njihove namjene, a jedan od faktora za korišćenje usluga poreskih oaza je njihov strah od zapljene i konfiskacije imovine i sredstava, odnosno zaštita koju u tom pogledu dobijaju u tim sredinama (Mirković, 2016). Kod poreskih oaza postoji saradnja, pa i sinergija između kompanija koje fiktivno prikazuju poslovanje u određenim državama da bi izbjegle ili umanjile poreske obaveze i institucija finansijske vlasti u ovim državama. U prilog ovome može se navesti činjenica da neke države ekonomiju zasnivaju upravo na tome da privlače inostrane kompanije i fizička lica tako što propisuju visinu poreske stope ispod razumnog nivoa ili ih u potpunosti ukidaju, a pri čemu je sporna granica između prihvatljive i štetne poreske konkurencije. Usljed nedostatka resursa bilo koje vrste, države koriste poreske podsticaje, a što je pozitivno dok je u okviru koji ne ugrožava opstanak države, dok ne motivišu privredne subjekte da krenu u pravcu sive ekonomije, i dok te mjere nemaju štetno dejstvo na funkcionisanje država iz kojih dolazi investicioni kapital (Denčić-Mihajlov i Popov, 2012).

Posljedice postojanja poreskih oaza pokazuju da je svijetu neophodna poreska reforma koja će zaustaviti takmičenje država u neracionalnom spuštanju poreske stope, dovesti do globalne minimalne stope poreza na dobit i međunarodnog regulisanja razmjene informacija između poreskih vlasti više država putem informacionih i komunikacionih tehnologija. Cilj poreskih reformi trebalo bi da bude postepeno uspostavljanje pravednijeg i održivog poreskog sistema, a naponi OECD i EU u tom pravcu predstavljaju početak očekivanih promjena. Promjena načina oporezivanja u međunarodnom poslovanju, uključujući pitanje perspektive poreskih oaza, predstavlja globalno pitanje koje ne mogu samostalno riješiti pojedine države, bez obzira na njihovu finansijsku moć. U tom smislu, perspektive poreskih oaza zavise od uticaja međunarodnih organizacija na poresku reformu, ali i od digitalizacije kao globalne pojave koja omogućava dostupnost podataka o tome u kojim državama kompanije posluju i koliko poreza tamo plaćaju, a što postaje sve važnije pitanje usljed širenja poslovanja preko interneta. Nije sporno da je izbjegavanje plaćanja poreza i prikazivanje prihoda u poreskim oazama u kojima su poreske stope višestruko manje ili su propisane nulte stope suprotno potrebi država da putem oporezivanja prikupe novčana sredstva potrebna, između ostalog, i za ekonomski i socijalni razvoj i ostvarivanje osnovnih ljudskih prava, a posebno socijalnih prava.

2. POJAM I VRSTE PORESKIH OAZA

Za definisanje i istraživanje poreskih oaza koriste se bitna obilježja ovog pojma, a to su: površina i naseljenost poreskih oaza, njihov finansijski suverenitet, politička i ekonomska stabilnost, obim finansijskog sektora u ekonomiji, obim usluga za strane klijente, niski porezi ili odsustvo poreza, tajnost podataka, nedostatak saradnje sa poreskim institucijama drugih država, itd. Koristeći pomenuta obilježja razni autori različito definišu pojam *poreske oaze*: kao jurisdikcije čiji finansijski sektor čini značajan i nesrazmjeran udio domaće ekonomije (Darbar, Johnston, & Zephirin, 2005, prema Mihaljević, 2012), jurisdikcije u čijim se institucijama vrše finansijske transakcije u ime klijenata koji prebivaju negdje drugdje (Whistleblower Justice Network), mjesto koje teži da privuče novac nudeći fizičkim i pravnim licima način da zaobiđu pravila i zakone drugih poreskih vlasti (Shaxson, 2011). Internet ekonomski leksikon definiše poreski raj kao državu koja nudi inostranim pojedincima i kompanijama niske poreske obaveze ili ih lišava tih obaveza, a u politički i ekonomski statičnom okruženju; takođe, poreski rajevi ne dijele ili restriktivno dijele finansijske informacije sa drugim državama, a za te usluge ne zahtijevaju rezidentnost fizičkih ili pravnih lica (The Investopedia Team, 2021). Literatura sadrži različite definicije, te je sa pravom konstatovano da i dalje nema standardne definicije ovoga pojma i da se ovaj termin koristi da označi države i teritorije koje nude povlaštene poreske režime za strane investitore (Dharmapala, 2008). Za poreske oaze je vezan *offshore biznis* koji

predstavlja način poslovanja u kome strana lica, vlasnici preduzeća, poslovnu aktivnost obavljaju u državama sa najatraktivnijim poreskim uslovima privređivanja (Milošević, Vasiljević Poljašević, i Kulić, 2018).

Poreske oaze se prema načinu na koji tretiraju inostrani kapital dijele na: poreske oaze bez poreskog opterećenja i sa niskim poreskim opterećenjem, na one koje oporezuju samo dobit ostvarenu na svom tržištu i posebne poreske oaze (Sertić, 2012). Poreska oaza bez poreza (engl. *no-tax haven*) ne naplaćuje porez na prihod (Bahami, Bermudska ostrva, Kajmanska ostrva), a prihode stiće od naplate taksi i naknada za finansijske i administrativne usluge. Poreska oaza sa niskim poreskim opterećenjem (engl. *low-tax haven*) ima niske poreske stope (Kipar, Malta, Barbados, Holandski Antili, Britanska Djevičanska Ostrva), a njihova prednost je u tome što obično imaju ugovore o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Poreska oaza s poreskim opterećenjem samo na lokalne prihode oporezuje samo prihode ostvarene na svojoj teritoriji (Irska, Panama, Gibraltar, Hong Kong), a što omogućava stranim vlasnicima kapitala da se zakonito oslobode plaćanja poreza na dobit ostvarenu van granica poreske oaze. Posebna poreska oaza (engl. *special tax haven*) omogućava posebne pogodnosti kompanijama u određenim djelatnostima (SAD, Velika Britanija, Holandija, Lihtenštajn, Luksemburg).

U aktima Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) pojam poreske oaze označava države u kojima ne postoji porez ili je njegovo postojanje samo nominalno, a kojima nedostaju efikasna razmjena podataka i transparentnost, te potreba za stvarnom privrednom aktivnošću. Prema OECD-u, svrha poreskih oaza je u tome da obezbijede mjesto za držanje pasivnih investicija ili gdje kapitalni dohoci mogu biti uknjiženi i da omoguće da poslovi poreskih obveznika, a posebno njihovi bankovni računi, budu efikasno zaštićeni od nadzora poreskih vlasti drugih država (*Harmful Tax Competition – An Emerging Global Issue*, 1998).

U cilju prepoznavanja i popisivanja poreskih oaza, OECD je 2000. godine prva sačinila listu država sa obilježjima poreskih oaza. Identifikovana je 41 poreska oaza, ali je lista mijenjana i skraćivana zavisno od toga da li su države pristale na saradnju. OECD je uspostavio tri liste: bijelu gdje su popisane države koje u zakone ugrađuju dogovorene mjere, sivu gdje su popisane države koje su se obavezale na mjere i crnu gdje su popisane države koje nisu pristale na mjere. Ova međunarodna organizacija smatra da nijedna poreska jurisdikcija na svijetu nije „nekooperativna“ i stoga nijedna država nije na crnoj listi („List of Unco-operative Tax Havens“). Evropska unija je 2017. godine sastavila listu poreskih oaza koju obnavlja dvaput godišnje. U izvještaju Savjeta Unije iz 2021. na listi se nalazi devet zemalja (Američka Samoa, Fidži, Guam, Palau, Panama, Samoa, Trinidad i Tobago, Američka Djevičanska Ostrva i Vanuatu; „Taxation: Anguilla, Dominica and Seychelles removed from the EU list of non-cooperative jurisdictions“, 2021). Liste nisu podudarne, te su, u zavisnosti od kriterijuma, neke države nalaze na jednoj, a nisu navedene na drugoj listi. Neki autori su spajali različite liste radi preglednosti i za potrebe teorijskog poručavanja, tako da u literaturi postoje kombinovane liste poreskih oaza, kao što pokazuje primjer liste koju je sastavio Gravel (Gravelle, 2015) na kojoj se nalazi 50 država.

3. POSLJEDICE I PERSPEKTIVE PORESKIH OAZA

Iznos novca koji se godišnje proknjiži kroz poreske oaze i iznos novca za koji korisnici poreskih oaza umanje poreske obaveze nije moguće tačno odrediti. Razlog za to su tajnost podataka i metodologija po kojoj kompanije prijavljuju poslovanje poreskim vlastima i nedostatak obaveze da javno izveštavaju o analizi profita i troškova na nivou zemlje. Umesto toga, one sabiraju dobit koji ostvare u državama u kojima posluju i objavljuju globalne zbirne brojeve, maskirajući veličinu prihoda i troškova na nivou države. Ovaj nedostatak transparentnosti im omogućava da presele svoj profit iz država u kojima posluju u poreske oaze prije nego što prijave tu dobit (*Tax Justice & Human Rights: The 4 Rs and the realisation of rights*, 2021). U literaturi su prisutne okvirne procjene: Darmapala navodi podatak da je oko četvrtine inostranih direktnih investicija američkih i britanskih preduzeća smješteno u poreskim oazama (Dharmapala, 2008); Janski i Palanski procjenjuju da je u 2016. godini oko 665 milijardi američkih dolara (u daljem tekstu: dolara) proknjiženo kroz poreske oaze, a pri čemu je utajeno oko 194 milijarde dolara poreza. To čini oko 0,9% svjetskog BDP-a ili 5,8% korporativne dobiti na svjetskom nivou (Janský & Palanský, 2019); Gutentag i Ejvi-Jona daju procjenu da oko 50 milijardi dolara godišnje utaje fizička lica (preuzeto iz Gravelle, 2015). U vodećim studijama o stepenu transfera profita navodi se procjena da multinacionalne kompanije prebace između 900 i 1.100 milijardi dolara godišnje, što je oko 40% profita ostvarenog u inostranstvu. Odgovarajući gubici poreskih prihoda kreću se od 90 do 307 milijardi dolara godišnje od direktnog prebacivanja profita. Prema *The State of Tax Justice 2021* multinacionalne kompanije godišnje prebace profit u vrijednosti od 1,19 milijardi dolara u poreske oaze, a zbog čega države gube 312 milijardi dolara godišnje prihoda od direktnih poreza. Sa druge strane, bogati pojedinci umanje poreske obaveze preko poreskih oaza oko 171 milijarde dolara godišnje. Od toga se na pojedince iz razvijenih država odnosi preko 168 milijardi, a na pojedince iz nerazvijenih i država u razvoju dvije milijarde (*The State of Tax Justice 2021*). Ove podaci se odnose na direktne gubitke, ali su važni i indirektni gubici koji nastaju kao posljedica toga što države umanjuju poreske stope da bi umanjile odlazak kapitala u poreske oaze.

Istraživači Međunarodnog monetarnog fonda procjenjuju da su, na globalnom nivou, indirektni gubici od globalne zloupotrebe korporativnog poreza najmanje tri puta veći od direktnih gubitaka (*The State of Tax Justice 2021*).

Posljedice poreskih oaza su različite za razvijene države i nerazvijene države ili države u razvoju. *The State of Tax Justice 2021* ukazuje da razvijene države gube više prihoda od direktnog poreza zbog zloupotrebe poreza na preduzeća (276 milijardi dolara izgubljenih godišnje) od država sa nižim prihodima (izgubljenih 36 milijardi dolara godišnje). Države sa nižim dohotkom gube ekvivalent od 4,2 % svojih prikupljenih poreskih prihoda zbog zloupotrebe poreza na preduzeća godišnje, dok države sa višim dohotkom gube ekvivalent od 2,8 % prikupljenih poreskih prihoda (*The State of Tax Justice 2021*). Važno pitanje za analizu uticaja poreskih oaza na države sa nižim prihodima je ugrožavanje osnovnih ljudskih prava zbog nedostatka novčanih sredstava. Iako Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine propisuje osnovna prava u oblasti životnog standarda, obrazovanja i zdravstvene zaštite (članovi 11, 12 i 13.) mnoge nerazvijene i države u razvoju ne mogu da ispune predviđene standarde. Razvijene države su u povoljnijem položaju budući da su one često destinacija novca „zaradenog“ utajom poreza, koji se u njima troši (*The State of Tax Justice 2021*). Ali, štete koje nastaju su za razvijene države veće od koristi koje imaju. U ovim državama su porezi na dohodak najizdašnija vrsta poreza, te one usljed izbjegavanja plaćanja tog poreza smanjuju troškove, socijalna davanja i davanja za obrazovanje i nauku. Javne rashode pokrivaju povećanjem poreza na potrošnju koji relativno više pogađa poreske obveznike sa nižim dohotkom, a što povećava socijalne razlike između građana koji pripadaju različitim društvenim slojevima usljed smanjene društvene brige o građanima kao važne funkcije socijalne države.

U teoriji su poznati i drugačiji stavovi o poreskim oazama: Darmapala smatra da poreske oaze navode države sa visokim porezima da smanje poreze na visoko pokretljive aktivnosti i više oporezuju slabo pokretljive ili nepokretljive aktivnosti, te da pod određenim uslovima postojanje poreskih oaza može poboljšati efikasnost i čak ublažiti poresku utakmicu (Dharmapala, 2008). Isti autor smatra da postojanje poreskih oaza primorava države koje nisu poreske oaze da smanje svoje poreske stope, time smanjujući potrošnju na javna dobra (Dharmapala, 2008). Hong i Smart su razvili model u kome posuđivanje novca od kompanija registrovanih u poreskim oazama smanjuje cijenu kapitala, povećavajući investiranje u domaćim državama koje nisu poreske oaze. Smanjivanje poreskog opterećenja na pokretljivi kapital podstiče investicije, dok istovremeno, poreske stope ostaju na istom nivou (preuzeto iz Hebous, 2011).

Reforma poreskih sistema će preusmjeriti neke poreze u države u kojima se prodaju proizvodi ili usluge, umjesto da se porezi uplaćuju samo u države u kojima preduzeća imaju sjedište. Grupa sedam najrazvijenijih država svijeta prihvatila je 2021. godine sporazum o stabilnijem i pravednijem oporezivanju multinacionalnih kompanija koji je prethodno postignut u OECD-u („G7 Finance Ministers Agree Historic Global Tax Agreement”, 2021). Za sprovođenje Sporazuma je neophodno da države promijene finansijske propise i poboljšaju međusobnu komunikaciju i saradnju. Sporazum sadrži prvi i drugi stub. Cilj prvog stuba je veće oporezivanje multinacionalnih kompanija, a drugog stuba uspostavljanje globalne minimalne stope poreza na dobit od 15%. Prvi stub priznaje državi dio poreza na dobit ostvarenu na njenoj teritoriji na način da uvodi obavezu multinacionalnim kompanijama da dio poreza na dobit plaćaju u onim državama gdje posluju. Reforma u okviru drugog stuba predviđa minimalni porez od 15% za multinacionalne kompanije koje ostvaruju prihod iznad 750 miliona evra. Prema procjeni, države EU će imati 80 milijardi evra poreskih prihoda više na godišnjem nivou poslije uvođenja ove minimalne svjetske stope poreza („Revenue Effects Of The Global Minimum Tax: Country-By-Country Estimates”, 2021). Suprotno, izbjegavanje poreza je ubrzalo pad u evropskim stopama poreza na dobit i one su pale za oko 10% u posljednjoj deceniji (*The axis of tax avoidance*, 2020).

EU je prema svojim dokumentima nadležna za pitanja poreske utaje i obezbjeđenje pravnih mjera u borbi protiv te pojave u državama članicama. U tom cilju je osnovan je poseban Direktorat za preventivno suzbijanje poreske utaje (UCLAF) koji može da inicira istrage u odnosu na svaku neregularnu aktivnost koja šteti interesima Unije. Istrage se vrše bez obzira na to da li je neregularna aktivnost u okvirima EU, kod članice EU ili zemlji koja nije članica Unije (Radojičić, 2013).

Evropski parlament je usvojio pravila koja obavezuju velike kompanije da objave koliko poreza plaćaju u državama članicama. Multinacionalna preduzeća i njihova društva-kćeri koja su aktivna u više država članica i čiji godišnji prihod prelazi 750 miliona evra dužne su objaviti iznose poreza koji plaćaju u svakoj članici. Obavještenje sadrži podatke o prirodi poslovanja preduzeća, broju zaposlenih, iznosu dobiti ili iznosu gubitka prije oporezivanja, akumuliranom i plaćenom porezu na dobit i akumuliranoj dobiti. Ista pravila važe za povezana društva koja pojedinačno ostvaruju prihod manji od 750 miliona evra ako se utvrdi da su društva-kćeri i podružnice osnovani da bi se izbjegla obaveza izvještavanja. Izvještaji obuhvataju i države izvan EU na listi nekooperativnih jurisdikcija. Države članice su obavezne direktivu prenijeti u nacionalno zakonodavstvo u roku od 18 mjeseci, te će se ona primjenjivati na preduzeća od 2024. godine („Corporate tax transparency: MEPs okay new country-by-country

reporting rules”, 2021). *Acquis communautaire* sadrži tri važeće direktive koje se tiču pranja novca⁴⁷ i Direktivu o administrativnoj saradnji na području oporezivanja.⁴⁸

Evropski parlament je usvojio 2021. rezoluciju u kojoj se navodi da su šest od 20 najvećih poreskih oaza članice EU i da su među šest najvećih poreskih oaza dvije njene članice (Rezolucija Evropskog parlamenta o reformi popisa poreskih oaza EU, 2021). U Luksemburgu i Holandiji kompanije prijave godišnje značajno više oporezivih prihoda nego što se može očekivati na osnovu stvarne ekonomske aktivnosti, a pri čemu razlika između očekivanog i prijavljenog prihoda predstavlja iznos transfera dobiti iz drugih država. Ovo se jasno vidi kada se uporedi odnos prosječne prijavljene dobiti kompanije i broja zaposlenih u kompaniji. Kompanije u Holandiji prijave u prosjeku 575.000 dolara po zaposlenom i u Luksemburgu 8.832.000, a što je mnogo više nego kompanije u Njemačkoj (46.000), Francuskoj (36.000) ili Italiji (45.000) (*The axis of tax avoidance*, 2020). Prije ove rezolucije, Evropska komisija je 2019. godine usvojila Komunikaciju komisije Evropskom parlamentu i Savjetu prema boljoj primjeni okvira EU za sprečavanje pranja novca i borbu protiv finansiranja terorizma (COM/2019/360 final), u kojoj se konstatuje da su rizik pranja novca i finansiranja terorizma prijetnja za integritet finansijskog sistema Unije i sigurnosti njenih građana. Prema procjeni Evropola iz 2017, od 0.7 do 1.28% BDP-a država EU je uključeno u sumjive finansijske aktivnosti (Koster, 2020).

4. ZAKLJUČAK

Poreske oaze predstavljaju globalni finansijski fenomen u procesu neoliberalne globalizacije, neodvojiv od nezakonite poreske evazije. Pravni propisi poreskih oaza su usmjereni ka nerezidentima u cilju da oni fiktivno registruju svoje poslovanje, a čime se ugrožava naplata poreza u državama gdje stvarno posluju. Poreske oaze služe za distribuciju prihoda i troškova u korist kompanija i pojedinaca, a na štetu većine stanovništva. Funkcinisanje poreskih oaza pokazuje da je potrebna poreska reforma kako bi se spriječilo neracionalno takmičenje država u tome koja će ponuditi niže poreske stope, te nastojanje kompanija i pojedinaca da izbjegnu i umanje poreske obaveze. Poreske oaze nepovoljno utiču na ekonomski i socijalni razvoj i na ostvarivanje socijalnih i drugih osnovnih ljudskih prava u brojnim državama, a naročito u nerazvijenim i državama u razvoju. One omogućavaju da značajne količine novca budu izvan legalnih novčanih tokova i investicija. Tajnost podataka korisnika poreskih oaza ima za posljedicu da su porijeklo i namjena novca pohranjenog u poreskim oazama obično nepoznati. Poreske oaze su tako i mjesta gdje se mogu oprati velike količine „prljavog” novca koji potiče iz kriminalnih aktivnosti.

Napori najrazvijenijih država, Evropske unije i pojedinih međunarodnih organizacija pokazuju da svijet postepeno ulazi u poresku reformu koja će uticati na funkcinisanje poreskih oaza u budućnosti. Pitanje perspektive poreskih oaza se svodi na pitanje u kojoj će mjeri pomenuti subjekti pokazati volju za borbu protiv utaje poreza i pranja novca, a pri čemu se može očekivati da će pojedine multinacionalne kompanije nastojati da ospore primjenu poreskih propisa usmjerenih protiv poreskih oaza. Važna mjera u procesu poreske reforme jeste uspostavljanje minimalne stope poreza na dobit koja važi u svim državama i tako utiče na proces globalizacije. Ona utiče na perspektive poreskih oaza tako što reguliše poresku konkurenciju između država – umjesto da se fokusira na dobit koju postižu nerezidenti, međunarodna konkurencija bi uticala na veću jednakost unutar države. Umjesto suparništva u pogledu smanjenja poreskih stopa, države bi se mogle više okrenuti takmičenju u pogledu visine ulaganja u infrastrukturu, zdravstvo, obrazovanje, nauku, kulturu, sport, itd. i tako podstaći ostvarivanje socijalnih i drugih ljudskih prava.

LITERATURA

- Barake, M., Neef, T., Chouc, P. E., & Zucman, G. (2021). EU Tax Observatory. *Revenue Effects Of The Global Minimum Tax: Country-By-Country Estimates*. <https://www.taxobservatory.eu/revenue-effects-of-the-global-minimum-tax-country-by-country-estimates/>
- Council of the EU. (2021, 5. oktobar). *Taxation: Anguilla, Dominica and Seychelles removed from the EU list of non-cooperative jurisdictions*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/10/05/taxation-anguilla-dominica-and-seychelles-removed-from-the-eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>
- Denčić-Mihajlov, K., & Popov, J. (2012). Poreska konkurentnost kao determinanta stranih direktnih investicija u uslovima promena na globalnom nivou. *Acta economica*, vol. 10 No. 16.

⁴⁷ Direktiva (EU) 2015/849 Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. maja 2015. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma; Direktiva (EU) 2018/843 Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. maja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849; Direktiva (EU) 2018/1673 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2018. o borbi protiv pranja novca krivičnopravnim sredstvima.

⁴⁸ Direktiva Savjeta 2011/16/EU od 15. februara 2011. o administrativnoj saradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ

- Dharmapala, D. (2008). What Problems and Opportunities are Created by Tax Havens? Prepared for *Oxford Review of Economic Policy* issue on 'Business Taxation in a Globalised World' (Vol. 24 No. 4, Winter 2008).
- European Parliament. (2021, 11. novembar). *Corporate tax transparency: MEPs okay new country-by-country reporting rules*. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20211108IPR16839/corporate-tax-transparency-meps-okay-new-country-by-country-reporting-rules>
- Rezolucija Evropskog parlamenta od 21. januara 2021. o reformi popisa poreskih oaza EU (2020/2863(RSP)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0022_EN.html
- Global Alliance for Tax Justice, Public Services International, & Tax Justice Network. (2021). *The State of Tax Justice 2021*. https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2021/11/State_of_Tax_Justice_Report_2021_ENGLISH.pdf
- Gravelle, J. G. (2015). *Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion*. Congressional Research Service. Dostupno na <https://sgp.fas.org/crs/misc/R40623.pdf>
- G7. (2021, 5. jun). *G7 Finance Ministers Agree Historic Global Tax Agreement*. <https://www.g7uk.org/g7-finance-ministers-agree-historic-global-tax-agreement/>
- Hall, S., Lopez, M., Mazimbe, B., Murray, S. W., O'Hare, B. A-M., Spencer, N., & Torrie, C. (2021). *Tax abuse – the potential for the Sustainable Development Goals*. <https://med.st-andrews.ac.uk/grade/wp-content/uploads/sites/13/2021/06/Tax-abuse-the-potential-for-the-Sustainable-Development-Goals-WP.pdf>
- Hebous S. (2011). *Money at the Docks of Tax Havens: A Guide*. CESifo Working Paper No. 3587.
- The Investopedia Team, Janet Berry-Johnson (ur). (2021, 30. maj). *Tax Haven*. <https://www.investopedia.com/terms/t/taxhaven.asp>
- Janský, P., & Palanský, M. (2019). Estimating the scale of profit shifting and tax revenue losses related to foreign direct investment. *Int Tax Public Finance* 26, 1048–1103.
- Koster, H. (2020). Towards better implementation of the European Union's anti-money laundering and countering the financing of terrorism framework. *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 23 No. 2, pp. 379-386. <https://doi.org/10.1108/JMLC-09-2019-0073>
- Mihaljević, D. (2012) Položaj i uloga finansijskih centara u finansijskoj globalizaciji. *Ekonomska misao i praksa*, No. 2.
- Milošević, G., Vasiljević Poljašević, B., & Kulić, M. (2018). *Finansijsko pravo*. Banja Luka. Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- Mirković, Z. (2016). *Siva ekonomija i pranje novca kao finansijska osnova terorizma*. Doktorska disertacija. Beograd. Univerzitet Alfa, Fakultet za trgovinu i bankarstvo „Janičije i Danica Karić”.
- Omar, N.H., & Zolkafli, S. (2015). Profit Shifting and Earnings Management through Tax Haven Subsidiaries: An Exploratory Analysis of Multinational Companies. *Procedia. Economics and finance*, 28, 53-58.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (1998). *Harmful Tax Competition – An Emerging Global Issue*. Paris. OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. *List of Unco-operative Tax Havens*. <https://www.oecd.org/countries/andorra/list-of-unco-operative-tax-havens.htm>
- Palan, R., Murphy, R., & Chavagneux, C. (2010). *Tax Havens - How Globalization Really Works*. New York Cornell University Press.
- Radojičić, S. (2013). *Izbegavanje plaćanja poreza, privredni kriminal i korupcija*. Doktorska disertacija. Kragujevac. Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
- Sertić, A. (2012). Porezne oaze: međunarodno izbjegavanje plaćanja poreza i porezna evazija. *Porezni vijesnik* 5/2012.
- Shaxson, N. (2011). *Treasure Islands - Uncovering the Damage of Offshore Banking and Tax Havens*. New York.
- Slemrod, J., & Wilson, J. D. (2009). Tax competition with parasitic tax havens. *Journal of Public Economics, Elsevier*, vol. 93(11-12), 1261-1270.
- Tax Justice Network. (2020). *The axis of tax avoidance*. https://www.taxjustice.net/wp-content/uploads/2020/04/The-axis-of-tax-avoidance_Tax-Justice-Network_April-2020-1.pdf
- Tax Justice Network. (2021). *Tax Justice & Human Rights: The 4 Rs and the realisation of rights*. https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2021/07/Tax-Justice-Human-Rights_Report_July_2021.pdf
- Whistleblower Justice Network. *What Is A Tax Haven?* <https://whistleblowerjustice.net/what-is-a-tax-haven/>
- The World Bank. (2021). *World Bank Country and Lending Groups*. <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>